

ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ О. ДОВЖЕНКА

Навчально-науковий інститут філології та історії

Кафедра історії, правознавства та методики навчання

Навчально-науковий інститут філології та історії Кафедра історії, правознавства та методики навчання		
ПОЛІТОЛОГІЯ		
Освітній рівень 2025-2026 н.р.		перший (бакалаврський) Середня освіта (Історія)
Галузь знань		01 «Освіта/Педагогіка»
Email		
Статус дисципліни		Цикл професійної підготовки. Вибірковий компонент
Спеціальність		014 Середня освіта (Історія)
Освітньо- професійна програма		
Обсяг дисципліни		4 кредити ECTS (120 академічних годин)
Види аудиторних занять		лекції, практичні заняття
Форми контролю		залік
Викладач:		К. іст. наук, доцент Олена Чумаченко

1. Мета навчальної дисципліни:

1) сформувати систематизовані наукові знання про політику, які склали б основу політичної демократичної культури особистості, навички відповідального самостійного аналізу політичних явищ і процесів, сприяння визначити своє місце в них;

2) виховання громадянина демократичного суспільства, який володіє знаннями про політичні процеси і явища, сутність та механізм функціонування політичних інститутів, здійснення державної і політичної влади, компетентним вмінням захищати свої інтереси, аналізувати політичні події, що відбуваються в державі, відстоювати свою точку зору.

2. Основні завдання навчальної дисципліни:

1) з'ясувати структуру предмета «Політологія»;

2) допомогти здобувачам освіти сформувати уявлення про проблематику політичного життя, засоби і методи його організації, поняття і категорії, політичні інститути, їх формування і функціонування, про основні віхи пізнання політичних явищ від зародження до сьогодення. що дозволило б їм самостійно орієнтуватися у цій різноманітності;

3) формувати у здобувачів освіти систему логічно завершених базових знань про політику, її соціальні засади, системний, інституційний та людський виміри;

4) сприяти оволодінню знаннями про політичну та державну владу, з опертям на міжпредметні зв'язки; події; виділяти теоретичні, духовні, прикладні та інструментальні компоненти політичного знання, усвідомлювати їхню роль і функції в підготовці політичних рішень, у забезпеченні особистісного внеску в суспільно-політичне життя;

5) ознайомити студентів з міжнародними конвенціями в царині прав людини, розкрити їх значення для становлення незалежної України як демократичної, соціальної, правової держави, побудови громадянського суспільства;

6) формувати світоглядні орієнтації та ціннісні критерії оцінок суспільних явищ і процесів, розуміння своєї причетності до життя громади та держави в цілому та своєї відповідальності за сьогодення та майбутнє;

7) сприяти формуванню політичної культури, знань про систему прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, їх впливу на формування державного мислення, вміння застосовувати політичні знання у професійній і громадській діяльності;

8) розуміти сенс і основні напрямки розвитку світового політичного процесу, геополітичну обстановку, місце, роль і статус України в сучасному світі;

9) опанувати навичками роботи з першоджерелами на паперових та електронних носіях у царині міжнародного права, конституційно-правового регулювання суспільно-політичних відносин.

-

3. Основні навчальні компетентності як результат успішного засвоєння навчального курсу «Політологія»:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати різноманітні завдання та практичні проблеми в процесі власної освітньої діяльності за спеціальністю та в галузі професійної практичної діяльності (навчальні предмети громадянської та історичної освітньої галузі), що передбачає комплексне й творче застосування теорій та методів галузі знань «Освіта/Педагогіка».

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК.01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку співробітництва.

ЗК.02. Здатність до розуміння компонентів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка й розуміння майбутньої професійної діяльності та соціальної важливості професії вчителя навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі; використання інформаційних технологій в освіті; застосування набутих знань, умінь, навичок, цінностей й ставлень для розв'язання відповідних проблем; творчого самовираження.

ЗК.03. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків на основі формування й розвитку власної системи знань, мотивування людей до досягнення спільної мети.

ЗК.06. Здатність до міжособистісної взаємодії, діяльності в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня; оволодіння основами наукових досліджень.

ЗК.07. Здатність до збирання, опрацювання, збереження, продукування і передачі даних і відомостей з навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі

для пошуку закономірностей і їх обґрунтування з метою їх застосування у професійній діяльності, відрізняючи достовірні факти від суджень, доказову аргументацію від маніпуляцій.

ЗК.08. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; зберігати та примножувати цінності і досягнення суспільства на основі розуміння важливості курсів історії, правознавства, археології, етнології, громадянської освіти, курсів морального спрямування та методики їх викладання.

Програмні результати навчання:

ПРН 01. Знати основні положення філософії, педагогіки, психології, правознавства, української та іноземної мов, основ екології, фізичного виховання, безпеки життєдіяльності, здоров'я людини та інших суміжних навчальних дисциплін у процесі розвитку загальної культури й соціалізації особистості й уміння їх використовувати у власній професійній освітній діяльності.

ПРН 02. Знати загальні дані та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи й світу в різні історичні періоди та методику організації ефективного освітнього процесу на уроках історії, у позакласній та позашкільній роботі.

ПРН 05. Знати, розуміти і вміти використовувати рекомендації з методики навчання навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі у ЗЗСО та основ наукових досліджень в умовах упровадження інформаційних технологій в освіті

ПРН 08. Застосування категорійно-понятійного апарата нормативних дисциплін, передбачених даною ОПП та навчальним планом, у процесі проведення наукових досліджень та характеристики освітнього процесу.

ПРН 10. Співставляти історичні події, явища та процеси з періодами (епохами) з вітчизняної і всесвітньої історії, визначити роль окремих особистостей, розкривати внутрішні мотиви їхніх дій, скласти політичні та історичні портрети визначних діячів української та всесвітньої історії, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільно-політичних, економічних, культурних процесів та основних міжнародних та етнічних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками на підставі критичного аналізу історичних джерел, інтеграції їх змісту, визнання й сприйняття різноманітності їх оцінок.

ПРН 15. Розкривати сутність досліджуваної проблематики у навчальних та науково-дослідницьких проєктах з дотриманням вимог академічної доброчесності до їх оформлення та виконання.

Комунікація

ПРН 17. Взаємодіяти в професійному середовищі, комунікувати з фахівцями різних сфер професійної освітньої діяльності.

Автономія і відповідальність

ПРН 18. Аналізувати й розв'язувати спеціалізовані завдання і практичні проблеми у складних і непередбачуваних умовах у сфері професійної освітньої діяльності.

ПРН 19. Здатність до продовження навчання упродовж життя з удосконаленням здобутих під час навчання професійних компетентностей з високим рівнем автономності та вмотивованості.

. В основі навчальної програми знаходиться навчально-тематичний план, який структурований за трьома змістовими модулями.

Розділи програми відображають загальну картину розвитку політології з урахуванням специфіки педагогічного закладу освіти спеціальності студентів. Вони враховують, що провідними положеннями сучасної концепції глобальної освіти є формування планетарного мислення, пріоритет загальнолюдських цінностей, безперервність освіти. У змісті програми відображено, що навчальний курс має пропедевтичний характер і спонукає студентів до роботи з науковими джерелами для здобуття поглиблених знань та формування методичних навичок роботи з науковим інструментарієм.

Навчальна дисципліна «Політологія» втілює в собі все багатство та історичну сукупність соціально-політичних та культурних надбань людства, а тому її вивчення спирається на знання здобувачів освіти зі світової та вітчизняної історії, філософії, конституційного права, правознавства, теорії держави і права, соціології, світової та української культури, психології, педагогіки тощо.

Знання з політології в подальшому відіграватимуть важливу методологічну функцію при вивченні таких предметів, як «Український і світовий конституціоналізм», «Політико-правові аспекти діяльності Європейського Союзу», «Конституційне право зарубіжних країн», «Європейська політична інтеграція: історична ретроспектива та сучасність» тощо.

Глосарій курсу: політика, політологія, політичні відносини, політична свідомість, політичні процеси, політична влада, панування, підкорення, легальність, легітимність, національні відносини, расизм, сепаратизм, шовінізм, геноцид, політичний конфлікт, путч, конституційна криза, парламентська криза, урядова криза, система державних соціальних стандартів; моделі соціальної політики, соціальний захист, консерватизм, лібералізм, націонал-демократія, націонал-комунізм, інтегральний націоналізм, дисидентство, держава, громадянство, суверенітет, апарат держави, законодавча влада, виконавча влада, судова влада, президент, уряд, монарх, суд, однапалатний парламент, бікамералізм, безпартійний уряд, коаліція, децентралізація, унітарна держава, автономія, федерація, світська держава, правова держава, демократична держава, соціальна держава, політична партія, партійна система, біпартизм, громадська організація, суспільно-політичний рух, групи інтересів, групи тиску, лобізм, корпоративізм, опозиція, фракція, виборче право, виборчі цензи, абсентеїзм, плебісцит, референдум, політична поведінка, політичні цінності, політична субкультура, референдум, політична культура, політична свідомість, громадська думка, конформізм, політична соціалізація, соціальна мобільність, соціальна стратифікація, політична еліта, політичне лідерство, політичний імідж, політичні технології, євроінтеграція, конвенція, Європейський Союз. Рада Європи, Північно-атлантичний альянс, національна безпека, глобалізація, Рада національної безпеки та оборони України, омбудсмен, закон, Конституційний Суд України.

Структура дисципліни складає 18 год. Лекцій, 18 год. – семінарські заняття, 54 год. – самостійна робота .

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Зміст лекційних і семінарських занять.
1.	Предмет політології. Політологія та інші науки про суспільство. Об'єкт політології. Предмет політології. Методи, категорії та функції політології. Закономірності політології. Структура політології. Політика як соціальне явище, її структура, рівні та функції. Політологія як наука і навчальна дисципліна.
2-	Політична влада. Джерела, ресурси, особливості наукових концепцій політичної влади. Основні ознаки політичної влади. Легітимність політичної влади. Державна і політична влада. Особливості політичної влади в Україні.
3.	Основні політичні віхи пізнання політичних явищ. Зародження політичних ідей та їх розвиток у стародавньому світі. Стародавнього Сходу; антична філософія. Західноєвропейська політична думка Середньовіччя. Політичні вчення доби Відродження. Становлення та розвиток політичної науки Нового часу. Основні напрями політичної думки ХІХ – початку ХХ століття.
4.	Політична думка в Україні.
5.	Інституціональний вимір політики. Сутність, структура і функції держави. Вищі органи держави та функції гілок державної влади. Парламент, його ознаки, структура та компетенція. Уряд – вищий колегіальний орган виконавчої влади держави. Політичний та юридичний (судовий) конституційний контроль. Американська та європейська моделі конституційного контролю. Форми правління та форми державного устрою у сучасному світі та їх особливості. Роль Конституції у формуванні форми правління та форми державного устрою.. Конституція України та практичне втілення ідеї правової, демократичної, соціальної держави.
6.	Правова держава та громадянське суспільство. Ідея правової держави та верховенства права як правової форми організації і функціонування політичної влади в країні. Основні принципи правової держави. Концепція громадянського суспільства як сфери недержавних суспільних інститутів і відносин. Структура громадянського суспільства Політичні інститути громадянського суспільства. Місцеве самоврядування Система та функції органів місцевого самоврядування. Моделі організації публічної влади на місцях. Конституційно-правові засади становлення правової держави і громадянського суспільства в Україні.
7.	Політичні партії і групи інтересів. Сутність, генезис і типологія політичних партій. Ліві, праві і центристські політичні партії. Типологія політичних партій М.Дюверже. Поняття партійної системи. Типологія партійних систем Дж.Сарторі та Є.Вятра, загальна характеристика. Політичні партії та основні типи сучасних виборчих систем. Становлення та розвиток виборчої та партійної систем в Україні. Виборчий Кодекс України. Поняття, типологія та функції груп інтересів. Політичне представництво груп інтересів.
8.	Політичні режими. Поняття політичного і державного режиму. Політичний режим як система методів і засобів політичної влади, його структура. Легітимність політичного режиму. Типологія політичних режимів Г.Моски. Демократичні та недемократичні (тоталітарні та авторитарні) політичні режими, причини Трансформація політичних режимів. Є.Вятр про форми переходу до демократії. виникнення та основні ознаки.
9.	Міжнародна політика. Особливості, цілі і функції та нормативно-правове забезпечення здійснення зовнішньої політики держави. Політичні, економічні, інформаційно-ідеологічні, воєнні засоби здійснення зовнішньої політики. Сутність, структура та рівні міжнародних політичних відносин. Україна в системі міжнародних

	політичних відносин Участь України у роботі міжнародних організацій глобального та регіонального масштабу, міжурядових і неурядових організацій, інтеграційних угруповань і військово-політичних блоках. та її спеціалізованих установах, миротворчих заходах. Особливості міжнародних відносин і основний зміст світового політичного процесу у марксистській, геополітичній, модерністській концепціях та концепції політичного реалізму,
--	---

№	Теми семінарських занять
1.	Предмет політології. Об'єкт та функції політології. Структура політичних знань. Місце політології в системі наук про суспільство. Методи дослідження політичних явищ. Основні категорії політології та їх загальна характеристика. Функції науки про політику. Становлення політології як науки і навчальної дисципліни в Україні та світі.
2-	Політика як суспільне явище. Системний вимір політики. Суб'єкти та функції політики. Влада як суспільні відносини. Взаємозв'язок влади і політики Сутність і види влади, специфіка політичної влади. Ресурси й легітимність політичної влади. Соціальні засади політики. Соціально-політичні конфлікти.. Сутність і значення системного аналізу політики. Структура та функції політичної системи. Типологія політичних систем.
	Основні етапи розвитку політичної думки. Політична думка Китаю :Конфуцій, Моцзи, Шан Ян. Вчення про походження та сутність держави, про правильні і неправильні форми правління та їх взаємозв'язок Сократа, Платона, Арістотеля, Цицерона, Аврелія Августина. Особливості західноєвропейської політичної думки Середньовіччя. Політичне вчення Н.Макіавеллі.Вчення про державу Ж.Бодена.Політичні ідеї представників утопічного соціалізму Т.МораЮ Т.Кампанелли.Ідея природного права та договірного походження державиу політичних поглядах мислителів Нового часу. Політичні погляди представників французького утопічного соціалізму. Політичні вчення в Німеччині.
4.	Політична думка України XIX – початку XXI ст. Політичні ідеї учасників Кирило-Мефодіївського товариства (М.Костомаров, Т.Шевченко, П. Куліш, В. Білозерський). Ліберально- демократична та соціалістична течія в історії політичної думки України (М.Драгоманов, С. Подолинський, І.Франко, Леся Українка). Політичні погляди засновників Української Народної Республіки (М.Грушевський, В.Винниченко). Державницький напрямок української політичної думки (М.Міхновський, В.Липинський, Д. Донцов). Проблеми української державності в працях С.Дністрянського, С.Рудницького, В.Старосольського. Політичні погляди Ю.Липи. Концепція націократії М.Сціборського. Концепції розвитку української державності М.Хвильового, О.Шумського, М.Скрипника. Політична думка в Україні радянського періоду (1917-1991 рр.) М.Горинь, І.Дзюба, Л.Лук'яненко, В.Чорновіл, Л.Костенко, І.Драч. Українська політична думка новітнього періоду (кінець XX - початок XXI ст.) В.Полохало, М.Томенко, В. Небоженко, О.Доній, В.Фесенко, В.Карасьов та ін.
5.	Держава як головний політичний інститут. Сутність держави її основні ознаки та функції; багатоманітність концепцій походження держави. Парламент: структура, функції та повноваження. Парламентський і позапарламентський способи формування уряду. Однопартійний, безпартійний, коаліційний уряди. Президентська республіка, її ознаки і механізм функціонування. Парламентська республіка, її ознаки і механізм функціонування. Змішані форми республіканського правління та їх ознаки. Національно-територіальна організація сучасних держав: унітарна держава: сутність, різновиди та загальна характеристика. Федеративні (складні) форми державного устрою та принципи утворення. Конфедерації та їх загальна характеристика. Державний устрій сучасної України. Демократичні принципи та процедури: конституційне та законодавче закріплення, практика реалізації. Політичні права

	громадян та гарантії їх реалізації. Основні ознаки правової держави: конституційне та законодавче закріплення, практика реалізації; основні ознаки соціальної держави: конституційне та законодавче закріплення, практика реалізації. Громадянське суспільство та його структура. Місцеве самоврядування як політичний інститут громадянського суспільства. Взаємозв'язок держави і громадянського суспільства;
6.	Політичні партії і групи інтересів. Сутність і функції політичних партій. Типологія політичних партій за соціальною, класовою, ідеологічною основою, Політичні партії та основні типи сучасних виборчих систем. Мажоритарна виборча система абсолютної, відносної та кваліфікованої більшості: переваги і недоліки. Пропорційна виборча система та її особливості. Змішана виборча система та практика її застосування. Взаємозв'язок виборчих та партійних систем. Становлення багатопартійності в Україні за роки незалежності. Партійна система сучасної України.
7.	Демократія як принцип політичної організації суспільства. Теоретичні засади теорії демократії. Багатоманітність концепцій демократії: ліберальна, плюралістична, корпоративна, партисипітарна, марксистська тощо. Концепції елітарної демократії. Вихідні принципи теорії і практики демократії. Пряма та представницька демократія. Основна суперечність демократії. Особливості демократичної політичної культури.
8.	Особа як суб'єкт політики. Типи і види політичної поведінки особи: (М. Вебер, польські дослідники). Основні форми політичної участі: вибори, класифікація та вимоги до проведення; референдум як конституційно-правовий інститут. Політична культура особи і суспільства. Сутність, структура і функції політичної культури. Політична свідомість як елемент політичної культури. Типи політичної культури: (Г.Алмонд, С.Верба, Є.Вятр). Політична соціалізація особи та її періодизація. Політичні еліти та політичне лідерство. Поняття, типологія та шляхи формування політичної еліти. Сутність, витoki, типологія та функції політичного лідерства. Мотивація політичної поведінки. Проблема співвідношення політики і моралі; вплив влади на особу.
9.	Міжнародна політика. Держава – головний суб'єкт міжнародних відносин. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародних відносин, їх загальна характеристика. Конституція України, Закон України «Про засади зовнішньої і внутрішньої політики» України. Вступ України до Ради Європи: зобов'язання та їх виконання. Основні програми співробітництва України та Європейського Союзу. Державні програми співпраці України з НАТО за роки незалежності і на сучасному етапі історичного розвитку. участь України у роботі ООН та її спеціалізованих установах, миротворчих заходах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО КУРСУ:

Базова

1. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. — Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. — 180с <http://kk.nau.edu.ua/article/1456>
2. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено)
Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с. <https://vspu.edu.ua/faculty/histor/documents/pr6.pdf>
3. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с. https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1854/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_29_10_2018.pdf

4. Політологія: конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання / Н. М. Семке, І. М. Доля. — Харків : НТУ «ХПІ», 2017. — 156 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/161788797.pdf>
5. Політологія: навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. Березовська-Чміль О.Б. (укл.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 52 с. <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/14050/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BE%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>.

Допоміжна ()*

1.Офіційний сайт Верховної Ради України / Електронний ресурс – Режим доступу - <https://www.rada.gov.ua/>

2.Офіційний сайт Верховної Ради України / Законодавство/ Електронний ресурс – Режим доступу <https://www.rada.gov.ua/news/zak1>)